

FULD TALE

Arrangement:	Åbning af SACRE konferencen d. 5. februar
Åbent eller lukket:	Åbent
Dato og klokkeslæt:	D. 5. februar kl. 10.00
Sted:	Det Kongelige Teaters Gamle Scene

Tale af Kulturminister Marianne Jelved

Tak for invitationen.

Jeg har besluttet mig for at sige noget om magt og den måde magten skifter karakter på, og hvordan den har betydning for mennesker og samfund. Og som modstykke til det, vil jeg sige, hvad kunstens betydning for mennesker og samfund kan være.

I 1997, da jeg var økonomiminister, fik Danmark besøg af den amerikanske præsident Bill Clinton. Det var sommer og i juli måned. Det stod i avisen, at jeg skulle deltage i modtagelsen i Kastrup og stå på landingsbanen på den røde løber og vente på, at præsidenten skulle komme. Og så var jeg jo nødt til at tage derud. Når nu det stod i aviserne.

Og ind kommer Air Force One kørende på landingsbanen. Når man står nede på den røde løber, så er det en meget, meget stor ting der kommer ind. Og der blev kørt en trappen hen, og dørene blev åbnet for den eneste passager i Air Force One. Det var præsident Bill Clinton. Præsidenten træder ned ad trappen, og så tænker jeg:

”Det er godt nok godt, at det er en af vennerne, der kommer.”

Fordi det jeg så, det var et kæmpe, stærkt symbol på magt. Fysisk magt. Det er snart 14 år siden, og der er sket meget i de 14 år: USA har været i krig i Irak og i Afghanistan, og det har tæret rigtig meget på den amerikanske styrke, fordi det amerikanske folk tilsyneladende bare ikke vil mere.

Vi kan se dengang, Obama i sin godhed ville hjælpe Syrien og de syriske borgere imod kemiske våben. Obama blev faktisk ”reddet” på målstregen ved hjælp fra sin russiske kollega, præsident Putin, og dermed blev en hel række lande - deriblandt Danmark - involveret for at fjerne de kemiske våben fra Syrien. Det skete altså uden fysisk indgreb.

USA er desuden i en uholdbar økonomisk situation. De er sårbare på en anden måde, fordi de har en enorm stor gæld, og rentebyrden bliver større og større. Inden for få år vil den udgøre 20 procent af budgettet i USA. Det betyder i virkeligheden, at USA kan være på vej til en nedsmeltning. Og hvem kommer så til at bestemme? Det gør kreditorerne. Og hvem er det? Det er Kina.

Magten skifter i verden, og derfor kan det være interessant at beskæftige sig lidt med begrebet magt. I dag ser vi regeringer ramt af virkeligheden rundt om i verden, og det betyder problemer af en anden karakter end dengang, hvor man bare kunne tromle folk. Det kan man ikke i dag. Det arabiske forår er et meget godt eksempel på det.

Det er også interessant at se, hvad der sker i Kina. Kinesernes største problem er magthavernes frygt for social uro. Det er det største problem, de har. Og kineserne ved godt, at de i dag ikke bare kan tromle henover folk. Maos tid er forbi. De er nødt til at tage nogle andre hensyn - selv i Kina - og finde nogle andre måder at få landet til at udvikle sig rimeligt på.

De er meget optaget af at lære af andre, bl.a. af Danmark.

Jeg kender en ved navn Niels Christian Nielsen som arbejder i Silicon Valley, hvor han forbinder eller kobler relevante forskere og virksomheder globalt.

Han fik en dag besøg af en gruppe kinesiske ledere, som var på besøg i Silicon Valley. De opdagede, at han var dansker, og så afbrød de deres program – og det skal der meget til at gøre som kineser – fordi de havde et konkret spørgsmål til danskeren. Og de kommer så hen til Niels Christian Nielsen og spørger: ”Hvordan kan det være, at sådan et lille land som Danmark med 5 ½ million indbyggere kan dominere verdensmarkedet med transport,

medicin, legetøj?" Og de nævnte en række ting som vi er kendt på at sælge rundt omkring i verden. "Når et stort land som Kina med 1,3 milliarder indbyggere ikke kan?"

Det er jo sådan set et rigtig kvalificeret spørgsmål. Og Niels Christian Nielsen måtte tænke sig grundigt om for at finde svaret på det. (Han måtte henvise til vores historie de seneste par hundrede år.)

Udfordringen for kinesere er, hvordan de ændrer deres samfund, så flere og flere borgere oplever bedre og bedre sociale forhold og muligheder på en måde, som gør, at de kan komme til at bruge verden omkring sig på en måde, som vi allerede gør i Danmark med vores måde at organisere os på.

De vil ikke gribe til demokratiet sådan uden videre, men de vil bruge deres lange historie, som er en del af den identitet og tradition, som kineserne kan forene sig med og se sig selv i. Og på den baggrund prøve at skabe et mere moderne samfund, hvor der stadig er centralt styr på tingene på deres måde.

Magten bliver på en måde blødere end før. Men det er ikke et oplyst, medbestemmende folk. Det bliver måske et (for)ført folk.

Det kan vi også se her i Danmark på en lidt anden måde.

Rigtig mange mennesker reagerer intuitivt og med følelser på det, der sker omkring dem. Det betyder, at virkelighedens realiteter har svære vilkår. De bliver væk i de billeder og fortællinger, der kan præge medie billedet og de sociale medier ikke mindst. En form for magt i dag kan beskrives som fortællingen om en opfattelse, der gøres gældende og som intuitivt "godkendes", accepteres, indtages af flere og flere. En opfattelse som ikke nødvendigvis behøver at have noget at gøre med realiteterne.

For eksempel noget helt nutidigt: "Regeringen har solgt DONG". En opfattelse der ikke nødvendigvis har noget at gøre med virkeligheden. Realiteterne er jo, at staten stadig ejer DONG. Men det er udtryk for, at det stadig er muligt at forføre mennesker, og at der stadig er brug for et oplyst folk, der også spørger efter realiteter.

Nyttetænkningen er blevet meget fremherskende i måden at styre samfundet i Danmark. Vi har talt meget om Konkurrencestaten i de senere år. Det har som årsag, at de forskellige regeringer har sat sig som mål, at der skal være overskud og ikke underskud på budgetterne. Vi skal tjene penge ude i verden, så vi kan betale for vores velfærd.

Og derfor har regeringer indført adfærdsregulerende systemer - ofte økonomiske incitament. Når det gælder den fælles offentlige kasse, så er vi nødt til at handle økonomisk ansvarligt. Det modsatte holder ikke. Det bliver de dårligst stillede, der rammes hårdest.

Men mennesker er i virkeligheden ikke kun økonomistiske i deres tankegang. Vi er også følelsesprægede, intuitive og selvorganiserende og sociale væsener.

Og sagen er også, at kimen til vores samfunds succes ligger et sted et stykke fra den rene økonomisme. Nemlig i vores civilsamfund - og i de tankesæt, som vi har udviklet der. Visionen var et oplyst folk, som var fælles om nogle værdier som personlig frihed, ligeværd og forpligtende fællesskaber.

Fra folkehøjskoler og forsamlingshuse til andelsbevægelse, fagbevægelse og den danske model. Vores tradition har været at selvorganisere tingene nedefra-og-op. Det har gjort os i stand til at få det bedste ud af tidens udfordringer og dermed også få de bedste løsninger i spil til fælles bedste.

Men det er altså i civilsamfundet, det er sket. Det bygger på dialog, inddragelse, medejerskab og fælles grundenighed om, hvad det er for et samfund, det danske samfund egentlig skal være. Og hele denne lidt skæve tilgang til verden har gjort os konkurrencedygtige ude i den store verden. Den har ført os over i kreative baner, hvor vi kan finde de nicher og hjørner, hvor vi kan gøre os gældende på en mere kvalificeret måde, end andre kan i verden.

Vi har nogle spidskompetencer: sociale kompetencer og proceskompetencer. Det er noget, som Mandag Morgen og dets innovationsforum har beskæftiget sig med.

Vi er rigtig gode til at samarbejde på tværs af alle skel og grænser og få eliter på alle niveauer. Franske ministre har over for mig betegnet de danske soldater i Bosnien Hercegovina som de dygtigste. Hvordan det? De var gode til at få lokale samfund til at arbejde sammen om at skaffe rent vand, reparere generatoren og forebygge konflikter. Vi er gode til brugerdrevet innovation og til at inddrage ny teknologi hurtigt.

Når vi nu ikke kun er økonomiske og rationelle i hovederne, fordi vi også er følelsesprægede, intuitive og sociale og selvorganiserende væsener, der gerne vil det fælles bedste og gerne vil tage tidens udfordringer op - hvor er så vejen til den virkelighed?

Det er kunsten og den kultur, som kunsten skaber om sig.

Kunsten opstår af den ustandselige søgen /forskning efter den udtryksform og det udtryk, der sætter eksistentielle dilemmaer, menneskelige vilkår, samfundsretninger til kunstneriske "undersøgelser".

Kunst har værdi i sig selv. Kunst er i sin egen ret. Kunst er det enestående, og kunst skal ikke spændes for nogen vogn. Kunst gør noget ved mennesker. Kunst bevæger, berører, provokerer, anfægter og giver anledning til diskussioner og refleksioner.

For når den fungerer, åbner kunsten jo op for nye tankemåder, nye muligheder og nye realiteter. Den inspirerer os - og ægger vores fantasi til at forestille os, at tingene kan være anderledes.

Børn skal gennem hele deres barndom møde kunst og kunstnere og den kultur, der opstår i samfundet omkring kunsten. Og børn skal selv udvikle deres udtryksformer. For kunst og æstetik åbner for den sensitive vej til indseende, viden, erfaring og erkendelse. Her kan alle børn være deltagere og være med. Det er en anden sansning, end den der sker gennem sproget.

Børn møder en mængde verdener på nettet, som giver dem oplevelser, der virker med sin egen form for autencitet.

Børns møde med kunst skal også være autentiske. Det skal også sætte sig spor, skabe mening og betydning for barnet, der her skal bruge og udvikle sin indlevelsessevne og grundlæggende sociale færdigheder sammen med og i dialog med andre i mødet med kunsten, kunstnere og kulturen, der udspringer af det møde.

Vi har tidligere set, hvordan kunsten kan være en indre ”systemkritiker”.

Kafka har givet navn til det bureaukratiske mareridt.

Chaplin har givet billeder til industrialiseringens fremmedgørelse.

Og Becketts skuespil satte den eksistentielle tilstand på spidsen.

Men lad mig give et dansk og nutidigt eksempel (og undskyld at jeg ikke er mere original):

Yahya Hassan.

Over 100.000 solgte eksemplarer.

Af en debutdigtsamling.

Det er uhørt.

Vi skal tilbage til 1977 og Vita Andersens ”Tryghedsnarkomaner” for at finde noget lignende. Og ellers er det jo kun Benny Andersen, der når derop. Og kun efter et langt livs digtning. Ikke ved første hug.

Derudover har Hassan medført: Utallige kronikker, debatindlæg, tv-programmer og portrætter.

Han har vendt op og ned på positionerne i debatten om ytringsfrihed og integration.

Han har måske gjort os både klogere og mere nuancerede.

Det var aldrig sket, hvis Yahya Hassan i stedet for en digtsamling havde skrevet en kronik.

Det er kun sket, fordi Yahya Hassan ud over at have noget på hjerte også er digter.

Han har kun den gennemslagskraft, fordi han har givet et vigtigt indhold en stærk kunstnerisk udtryksform.

Så vi skal have mere af den slags. Og det er vel det, vi har kunststøtten til. Kan vi ikke optimere støtten, så vi får flere Yahya Hassan'er?

Vi optimerer jo alle andre dele af den offentlige sektor. Og vi bruger alle virkemidler og incitamentter til at få det bedste ud af danskerne og få dem til at præstere mest muligt.

Burde vi ikke også se på, hvordan vi kan få flere Yahya Hassaner?

Jo. Men...

Hvordan sætter vi Yahya Hassan i et excel-ark?

Hvordan kan vi kontrollere, om produktionsmålet er nået?

Så vi kan se, om vi bidrager til væksten?

Hvor mange Yahya Hassaner skal vi have på et år, for at kunststøtten er brugt "fornuftigt"?

Skal vi have én? Eller tre?

Er det ok, hvis der slet ikke kommer nogen det år?

Og hvad hvis der kommer flere, end vi håber? Går vores BNP så endnu mere op?

Og hvad med det åbenlyse problem: Der er kun én Yahya Hassan. Han er unik, og der kommer ikke flere.

Men vi kan håbe på andre kunstnere med lige så høj kvalitet og lige så stor gennemslagskraft.

Ligesom alle de andre vigtige digtere, vi allerede har fået –

Fra Kingo og Grundtvig over Johannes V. Jensen og Tove Ditlevsen til Michael Strunge og Ursula Andkjær Olsen.

Man kan støtte.

Og så kan man håbe.

Men man kan ikke styre.

Kunsten kan ikke styres.

Kunsten kommer nedefra, og den er uforudsigelig.

Og den er nødvendig.

Vi har så til gengæld en unik chance og derfor et fælles ansvar for, at skolereformen med den åbne skole kan blive en succes. Her bliver det muligt at give alle børn flere muligheder med det lokale kunst- og kulturliv, og det bliver muligt at få en varieret skoledag med bevægelse og oplevelser med kunst med og for børn i skolerne.

Vi kan løfte Danmark på en måde som gør, at konkurrencedelen er et biprodukt, et vilkår vi skal tjene penge på. Men at der hvor vi tjener pengene i virkeligheden er mere klogt. Fordi folk, der bliver fyldt af kunst og kultur, får åbnet øjne og ører, så de hører og ser på nye måder. Det gør, at vi kan se verdens og menneskers problemer, som vi kreativt kan gribe fat i, fordi vi inspireres til at løse dem. Den kreativitet skal vokse nedefra, bottom up. Den kan ikke dikteres os ovenfra, top down.

Tak for ordet og god konference